

О. С. Шимечко, директор
ТОВ «Медичний центр
«Життя-Київ»

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ТА СУСПІЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ В УКРАЇНІ

У статті встановлено, що пріоритетною стратегічною метою державної політики в Україні є підвищення якості життя громадян. Система охорони здоров'я є однією з ключових соціальних сфер, від розвитку та ефективного функціонування якої залежить рівень життя кожного громадянина та нації в цілому. Висока якість життя включає в себе не лише достатню тривалість здорового життя, а й ефективне медичне обслуговування, яке забезпечує безпеку життя, усуваючи значні загрози для здоров'я. З медичної точки зору, підвищення якості життя є основною або додатковою метою лікування.

Розглянуто якість життя, що є комплексним узагальнюючим поняттям, яке включає не лише складову частину «рівень життя» та показники, що його характеризують, а й оцінює рівень розвитку на конкретній території різних галузей соціальної сфери, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення, культура, фізична культура та спорт. Дослідження якості життя, аналіз понять "здоров'я" та "благополуччя людей" є важливим інструментом для оцінки ефективності системи надання медичної допомоги та об'єктивного оцінювання якості цієї допомоги з точки зору пацієнта, що є ключовим елементом державної політики в Україні.

Обґрунтовано проблематику зростання очікуваної тривалості життя, охорони здоров'я громадян та ефективності заходів державної політики в Україні мають ключове значення, оскільки здоров'я є головним економічним ресурсом особистості, а в масштабах країни характеризує якість трудових ресурсів для економіки. Найбільш гострою проблемою системи охорони здоров'я є забезпечення медичними кадрами, як лікарями, так і середнім медичним персоналом, а також ефективність кадрової політики. Проблеми з плануванням кадрів, дефіцит співробітників вузьких спеціалізацій та недостатнє покриття медичними працівниками створюють суттєві переешкоди для функціонування системи охорони здоров'я на місцях.

Акцентовано увагу на недостатній роботі установ охорони здоров'я у вихованні та популяризації здорового способу життя, зокрема серед молоді. Висока частка населення, яке має проблеми з наркотичною та алкогольною залежністю, свідчить про недосконалу систему профілактики та підтримки здоров'я. Однією з ключових проблем галузі охорони здоров'я в Україні є недостатнє забезпечення нужденних громадян пільговими ліками, що значно погіршує доступність медичної допомоги для соціально вразливих верств населення. Зазначене питання набуває особливої актуальності в умовах обмежених бюджетних коштів і високих витрат на медикаменти.

Ключові слова: охорона здоров'я, сучасний етап, політика, трансформація, реалізація, медичні послуги, політика, суспільне благополуччя.

O. S. Shymechko. Formation and implementation of state policy in the health sector as a factor of improving the quality of life and social welfare in Ukraine

The article establishes that the priority strategic goal of state policy in Ukraine is to improve the quality of life of citizens. The health care system is one of the key social spheres, the development and effective functioning of which determines the standard of living of each citizen and the nation as a whole. High quality of life includes not only a sufficient duration of healthy life, but also effective medical care that ensures the safety of life, eliminating significant threats to health. From a medical point of view, improving the quality of life is the main or additional goal of treatment. The article considers quality of life, which is a complex generalizing concept that includes not only the component "standard of living" and the indicators that characterize it, but also assesses the level of development in a specific territory of various sectors of the social sphere, such as health care, education, social security, culture, physical culture and sports. Research on the quality of life, analysis of the concepts of "health" and "well-being of people" is an important tool for assessing the effectiveness of the medical care system and objectively assessing the quality of this care from the patient's perspective, which is a key element of state policy in Ukraine.

It is substantiated that the issues of increasing life expectancy, public health and the effectiveness of state policy measures in Ukraine are of key importance, since health is the main economic resource of an individual, and on a country-wide scale characterizes the quality of labor resources for the economy. The most acute problem of the health care system is the provision of medical personnel, both doctors and paramedical personnel, as well as the effectiveness of personnel policy. Problems with personnel planning, a shortage of employees in narrow specializations and insufficient coverage by medical workers create significant obstacles to the functioning of the health care system in the field.

Attention is focused on the insufficient work of health care institutions in educating and popularizing a healthy lifestyle, in particular among young people. The high proportion of the population that has problems with drug and alcohol addiction indicates an imperfect system of prevention and health support. One of the key problems of the healthcare sector in Ukraine is the insufficient provision of needy citizens with subsidized medicines, which significantly worsens the accessibility of medical care for socially vulnerable groups of the population. This issue is becoming especially relevant in the context of limited budget funds and high costs of medicines.

Key words: healthcare, modern stage, policy, transformation, implementation, medical services, policy, public welfare.

Постановка проблеми. В останні роки в Україні відбулися значні зміни в соціально-економічній ситуації, що позначились на всіх сферах життя суспільства. Структурні зміни в економіці, зниження рівня життя населення стали основними чинниками, які спричинили негативні тенденції в динаміці громадського здоров'я. З іншого боку, військовий конфлікт та зовнішні санкції створили нові виклики для державної системи охорони здоров'я і загострили вже існуючі проблеми. Метою піднесення якості життя громадян є не тільки профілактика захворювань, а й збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я кожної людини, підтримка її активного життя та надання необхідної медичної допомоги.

У сучасних умовах в Україні активно проводяться дослідження, що стосуються як теоретичних аспектів, так і практичних проблем реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я. Ці дослідження висвітлюють різні інструменти управління, що застосовуються на національному та регіональному рівнях, а також ключові напрями, такі як стратегічне планування, кадрове забезпечення та цифровізація сфери охорони здоров'я. Значну увагу приділено також ефективності медичних реформ та інтеграції нових технологій у медичні послуги, що має важливе значення для покращення доступності та якості медичної допомоги для населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідниками встановлено, що однією з основних причин цієї ситуації вважається недостатнє фінансування медичної сфери. Крім того, скорочення кількості медичних установ через недостатнє фінансування веде до збільшення сектору приватних медичних послуг, що знижує доступність медичної допомоги для населення, особливо у віддалених регіонах. Багато дослідників вказують на низькі рівні державних витрат на охорону здоров'я, що обмежує можливості для покращення якості медичних послуг та забезпечення доступу до них для всіх громадян [3]. Наслідком таких тенденцій є відсутність можливості запису на прийом до лікаря у державних медичних установах, що призводить до значних черг та зниження ефективності надання медичних послуг, особливо у сфері високотехнологічної допомоги. Зазначені проблеми потребують комплексного вирішення, зокрема через підвищення фінансування медичної сфери та вдосконалення організації медичних послуг на всіх рівнях.

Метою статті є обґрунтування формування та реалізації державної політики реформ у системі охорони здоров'я щодо підвищення якості життя та суспільного благополуччя в Україні.

Виклад основного матеріалу. Охорона здоров'я населення є однією з найважливіших функцій держави, закріпленою в Конституції України. Охорона здоров'я громадян визначається як система заходів політичного, економічного, правового, соціального, наукового, медичного та профілактичного характеру, що здійснюються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, організаціями та громадянами. Державна політика в галузі охорони здоров'я повинна розглядатися як діяльність держави, спрямована на забезпечення стабільного і ефективного функціонування та розвитку медичної сфери. Зазначене включає в себе проведення конкретних дій та заходів, що реалізуються державними органами та активно підтримуються інститутами громадянського суспільства для досягнення цілей охорони здоров'я.

Державна політика охорони здоров'я в Україні – це комплекс заходів, спрямованих на створення та оптимізацію соціально-економічних, правових та організаційних умов функціонування галузі. При управлінні охороною здоров'я необхідно враховувати її специфічні особливості, зокрема потреби в доступності медичних послуг, якості лікування, а також забезпеченні соціального захисту для населення. У цьому контексті державне регулювання системи охорони здоров'я відіграє ключову роль як невід'ємний фактор життєдіяльності людини. Політична діяльність держави в цій сфері здійснюється через механізм державних програм соціального забезпечення та систему надання соціальних послуг.

Держава формує загальну концепцію розвитку системи охорони здоров'я, визначає основні напрями розвитку галузі, а також здійснює законодавче та правове забезпечення охорони здоров'я громадян, забезпечуючи належне фінансування та регулювання на всіх рівнях управління. Основною метою вдосконалення розвитку охорони здоров'я в Україні є підвищення якості та доступності надання медичної допомоги населенню, зокрема в умовах реформування медичної системи в рамках медичної реформи, що почалася у 2018 році. У рамках цієї реформи здійснено низку змін, спрямованих на оптимізацію надання медичних послуг та їх фінансування, що включає впровадження принципів державних гарантій на безоплатну медичну допомогу та покращення інфраструктури охорони здоров'я.

Таким чином, державна політика в галузі охорони здоров'я в Україні є складовою частиною загальної соціальної політики, яка передбачає діяльність органів державної влади, спрямовану на забезпечення ефективного функціонування та розвитку медичної системи для охорони здоров'я громадян. Ефективним інструментом покращення стану громадського здоров'я в Україні є медична профілактика, яка реалізується через диспансеризацію, профілактичні огляди та масові профілактичні заходи різного спрямування [1]. Профілактична робота охоплює широкі верстви населення і має важливе значення для запобігання розвитку захворювань та підвищення якості життя громадян.

У рамках профілактичної роботи в Україні значну увагу приділяється навчанням основам здорового способу життя та проведенню активних профілактичних акцій. Під час таких заходів громадяни мають змогу отримати

важливу інформацію про запобігання захворюванням, правильне харчування, фізичну активність і боротьбу зі шкідливими звичками. Незважаючи на позитивні результати, у деяких регіонах спостерігаються труднощі в досягненні планових показників щодо проведення профілактичних оглядів та диспансеризації. Причинами цього можуть бути організаційні недоліки на рівні медичних установ, а також недостатня мотивація серед населення, особливо серед працюючих громадян, до проходження регулярних медичних обстежень.

Враховуючи це, органи влади на місцях активно працюють над покращенням умов для проходження диспансеризації, зокрема через взаємодію з роботодавцями та організаціями трудових колективів. В Україні з 2020 року у багатьох областях почали функціонувати спеціалізовані центри діагностики та лікування хронічної серцевої недостатності, до складу яких входять кабінети для проведення навантажувальних тестів, ультразвукової діагностики, кардіологічні відділення та блоки інтенсивної терапії. Завдяки цьому створюються умови для високоякісної діагностики та лікування пацієнтів з серцево-судинними захворюваннями.

У сфері охорони здоров'я України проводиться постійна робота з підвищення народжуваності, яка є одним із пріоритетів державної політики. Особлива увага приділяється вдосконаленню діяльності служби материнства та дитинства, що здійснюється через тісну взаємодію з медичними установами на регіональному рівні. Ця взаємодія дозволяє забезпечити зниження рівня дитячої смертності та скорочення кількості абортів, що є важливим чинником у поліпшенні демографічної ситуації в країні.

Для досягнення цих цілей активно проводяться освітні кампанії серед вагітних жінок, спрямовані на підвищення їхньої обізнаності щодо здорового способу життя та важливості своєчасного медичного обстеження. Одним з основних напрямків є надання медико-психологічної допомоги жінкам, які перебувають у ситуації репродуктивного вибору. Важливим аспектом є моніторинг основних причин, що спонукали жінок до прийняття рішення про аборт, а також активна робота з профілактики незапланованих вагітностей.

Значну роль у реалізації цієї політики відіграє співпраця з неурядовими організаціями, які активно залучаються до проведення різноманітних програм. Зокрема, в Україні реалізуються програми, орієнтовані на молодь та сім'ї, з метою популяризації здорового способу життя та формування відповідального ставлення до репродуктивного здоров'я. Програми на кшталт «Молодь за здоровий спосіб життя» та «Мала батьківщина – сім'я» сприяють формуванню здорового середовища в громаді.

Одним із важливих елементів є соціальна реклама, яка активно розміщується в суспільно доступних місцях, а також використання так званих «скриптів» - інструментів соціальної підтримки. Це дозволяє забезпечити більш ефективну комунікацію з населенням, підвищити рівень довіри до медичних установ та сприяти реалізації національної стратегії в галузі охорони здоров'я, що спрямована на підвищення якості життя населення та збереження репродуктивного здоров'я. У цей складний час, враховуючи обмежені ресурси, надзвичайно важливим є залучення нових кадрів до медичних установ, а також впровадження більш гнучких умов праці для медичних працівників, зокрема для пенсіонерів, які після зміни пенсійного законодавства були змушені переривати трудові відносини, аби отримати право на індексацію виплат.

Забезпечено інтенсивний розвиток клінічних баз, що передбачає впровадження практикоорієнтованих технологій у навчальний процес та розширення співпраці медичних університетів з закладами охорони здоров'я в регіоні. Сьогодні в Україні функціонує кілька клінічних баз, на яких здійснюється підготовка медичних кадрів, включаючи обласні клінічні лікарні, дитячі медичні установи, онкологічні диспансери та обласні медичні центри.

Враховуючи дефіцит медичних кадрів, особливо у сільських регіонах, продовжено реалізацію державних програм, спрямованих на залучення лікарів і медичних працівників до віддалених районів. Ці програми забезпечують можливість залучення кваліфікованих спеціалістів у районні та центральні районні лікарні через надання соціальних виплат і пільг, однак останнім часом ці програми стикаються з труднощами, пов'язаними з недостатньою привабливістю фінансових стимулів через зміну економічних умов.

Програма підтримки медичних працівників, зокрема лікарів надає можливість забезпечити житлом, однак через інфляцію та зниження купівельної спроможності сучасні соціальні виплати вже не забезпечують того рівня життєвого стандарту, який вони могли б надати на початку програми [2]. Однак, через інфляцію та зниження купівельної спроможності, соціальні виплати, передбачені програмою, вже не забезпечують того рівня життєвого стандарту, який вони могли б надати на початку програми. Зазначене стосується як військових медиків, так і вчителів, які є основними бенефіціарами цієї ініціативи.

В умовах збереження дефіциту медичних кадрів в регіоні особлива увага приділяється підвищенню ефективності наявного медичного персоналу, що включає впровадження нових організаційних процесів у сфері медичної допомоги, розроблених на основі сучасних підходів у профілактичній та терапевтичній медицині. Це дозволяє зменшити непотрібне навантаження на медичних працівників і підвищити якість надання медичних послуг на місцях. Досвід залучення фельдшерів, акушерок, медсестер до виконання функцій, раніше віднесених до лікарських, показав, що медпрацівникам із середньою освітою під силу вирішення більшості рутинних лікувально-діагностичних завдань. У 2022 році продовжено практику покладання окремих функцій лікаря на фельдшерів та акушерок при недостатній укомплектованості медичних організацій дільничними лікарями та лікарями загальної практики.

Зазначені заходи спрямовані на підвищення ефективності наявних кадрів та зменшення недоцільного навантаження на лікарів та медсестер, що дозволяє їм зосередитися на більш складних та спеціалізованих завданнях. Підвищення якості життя населення є однією з найпріоритетніших стратегічних цілей розвитку країни та регіонів, а державна політика у сфері охорони здоров'я – її найважливіша складова. Основним завданням системи охорони здоров'я є збереження та відновлення здоров'я людини, підвищення тривалості життя через зниження рівня захворюваності та смертності, що, у свою чергу, має сприяти стимулюванню зростання людського капіталу та підвищенню добробуту громадян, а також національного доходу країни.

Разом із тим, не можна недооцінювати позитивний внесок ефективно реалізованих заходів державної політики у сфері охорони здоров'я в Україні, зокрема в таких напрямках, як удосконалення поточних організаційних процесів надання медичної допомоги; модернізація медичних закладів, включаючи переоснащення їх сучасним обладнанням; покращення роботи служби материнства та дитинства; створення нових медичних об'єктів та відділень, таких як кардіологічні диспансери та центри лікування хронічної серцевої недостатності.

Також на сьогодні розробляються та реалізуються стратегічні документи на національному та регіональному рівнях, такі як стратегії, державні програми та проекти, що спрямовані на досягнення високої якості та доступності медичної допомоги на всіх етапах її надання. Однак, ефективність виконання цих ініціатив може варіювати в залежності від конкретного регіону. В Україні система охорони здоров'я є важливою складовою загальної державної політики, яка безпосередньо впливає на якість життя населення. Попри численні виклики, такі як кадровий дефіцит, недостатнє фінансування, високий рівень захворюваності на окремі хвороби, державна політика у сфері охорони здоров'я реалізується через запровадження реформ та вдосконалення медичних послуг.

Однією з основних проблем української системи охорони здоров'я є забезпечення рівного доступу до медичних послуг для всіх верств населення, особливо у сільській місцевості. В Україні відзначається нерівномірний розподіл медичних установ по території, що ускладнює доступ до кваліфікованої медичної допомоги, зокрема для жителів віддалених регіонів [4]. Ця проблема є однією з основних у контексті розвитку системи охорони здоров'я, тому в державній політиці активно працюють над удосконаленням інфраструктури та покращенням доступності медичних послуг.

Однак важливою тенденцією є розвиток цифровізації медичних послуг в Україні. Проекти на кшталт "Електронне здоров'я" дозволяють покращити взаємодію між пацієнтами та медичними закладами, підвищуючи ефективність надання медичних послуг. Телемедицина, електронні рецепти та електронні лікарняні стають дедалі важливішими в контексті реформування охорони здоров'я. Цифровізація не тільки полегшує доступ до медичних послуг, але й дозволяє знижувати витрати на медичні послуги, що важливо в умовах обмеженого фінансування.

Незважаючи на позитивні зрушення, в Україні спостерігається скорочення кількості медичних установ через економічні труднощі та потребу в оптимізації ресурсів. Це скорочення не завжди означає закриття медичних закладів, а часто передбачає їх реорганізацію та оптимізацію, наприклад, об'єднання медичних установ в єдині медичні округи, що дозволяє підвищити ефективність їх функціонування. Одним із важливих напрямів є також розвиток первинної медичної допомоги, що дозволяє знижувати навантаження на лікарні та поліпшувати доступність послуг для широких верств населення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок в цьому напрямі. Успішність державної політики у сфері охорони здоров'я залежить від ефективного управління системою та реалізації стратегічних ініціатив, таких як програми розвитку медичної інфраструктури, підвищення рівня кваліфікації медичних працівників та вдосконалення механізмів фінансування медичних установ. Розвиток цієї політики є ключовим для підвищення якості медичних послуг та загального покращення здоров'я населення, що, в свою чергу, сприяє зростанню національного добробуту та стабільності суспільства в цілому. Отже, ефективна реалізація державної політики в Україні у сфері охорони здоров'я, зокрема через вдосконалення організаційних процесів надання медичних послуг, оптимізацію кадрових ресурсів, розвиток цифрових технологій та зміцнення матеріально-технічної бази, сприяє значному поліпшенню якості медичних послуг.

Зазначені заходи дозволяють зменшити негативний вплив проблемних аспектів на систему охорони здоров'я, забезпечуючи рівний доступ до медичних послуг для всіх громадян. У підсумку, впровадження зазначених заходів позитивно впливає на загальну якість життя населення, сприяє зменшенню захворюваності та смертності, підвищенню рівня добробуту громадян та розвитку національної економіки. Державна політика у сфері охорони здоров'я, спрямована на комплексний розвиток медичних установ та інфраструктури, є основою для сталого зростання здоров'я населення та стабільності суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Карамішев Д.В. Стратегічне управління інноваційними процесами в системі охорони здоров'я: державні механізми: монографія. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр». 2006. 224 с.
2. Кравченко М.В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика: монографія. Київ: Інформ.-аналіт. агентство, 2012. 451 с.

3. Крентовська О. Глобальна соціальна політика і міжнародне співробітництво щодо питань старіння населення. *Демократичне врядування: науковий вісник*. 2009. Вип. 4. URL : http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf (дата звернення: 15.11.2024).

4. Лаврентій Д.С. Механізм державно-приватного партнерства в процесі реформування сфери охорони здоров'я в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми держ. упр.»; М-во освіти і науки України, ПАТ «Вищ. навч. закл. «Міжрегіон. акад. упр. персоналом». Київ, 2019. 20 с.

References:

1. Karamyshev D.V. (2006), *Stratehichne upravlinnya innovatsiynymy protsesamy v systemi okhorony zdorov'ya: derzhavni mekhanizmy* [Strategic management of innovation processes in the health care system: state mechanisms], Monograph, Press KharRI NADU «Mahistr», Kharkiv, 224 p. [Ukraine]

2. Kravchenko M.V. (2012), *Systema sotsial'noho zakhystu naseleण्या yak ob'yekt derzhavnoyi polityky: metodolohiya ta praktyka* [The system of social protection as an object of state policy: methodology and practice], Monograph, Press Inform.-analit. ahentstvo, Kyiv, 451 p. [Ukraine]

3. Krentovska O. (2009), "Hlobal'na sotsial'na polityka i mizhnarodne spivrobotnytstvo shchodo pytan' starinnya naseleण्या" ["Global Social Policy and International Cooperation on Aging"], journal *Demokratychnе vryaduvannya* [Democratic governance], vol. 4. URL : http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf [Ukraine]

4. Lavrentiy D.S. (2019), *Mekhanizm derzhavno-pryvatnoho partnerstva v protsesi reformuvannya sfery okhorony zdorov'ya v Ukrayini* [The mechanism of public-private partnership in the process of health care reform in Ukraine], Ph.D thesis: 25.00.02 „Mekhanizmy derzh. upr.“; press M-vo osvity i nauky Ukrayiny, PAT «Vyshch. navch. zakl. „Mizhrehion. akad. upr. Personalom”, Kyiv, 20 p. [Ukraine]